
LAP
ZA POSTIZANJE
RODNE
RAVNOPRAVNOSTI
MUŠKARACA I ŽENA

Opština KOTOR

April 2013.

I Uvod

Opština Kotor je 2007. godine potpisala Memorandum o saradnji sa OSCE-om i Odjeljenjem za rodnu ravnopravnost Ministarstva za ljudska i manjinska prava, koji je predvidio obavezu opština potpisnica da imenuju kontakt osobe za rodnu ravnopravnost i sistematizuju radno mjesto, ili formiraju Kancelariju, formiraju skupštinska tijela za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou, te donesu lokalne akcijske planove za rodnu ravnopravnost, i prate njihovo sprovođenje. Taj dokument je uključivao i edukaciju zapošljenih u lokalnoj upravi i saradnju sa lokalnim NVO. U organizaciji Odjeljenja za rodnu ravnopravnost Ministarstva za ljudska i manjinska prava, osobe određene ispred lokalne samouprave, učestvovala su u dijelu obuka o rodnoj ravnopravnosti, pisanju LAP-a i rodnom budžetiranju, ali nikada nije došlo do konkretizacije preuzetih obaveza na nivou opštine.

Krajem 2011. ANIMA – Centar za žensko i mirovno obrazovanje iz Kotora potpisala je partnerski ugovor sa Udruženjem „Fenomena“ iz Kraljeva za sprovođenje projekta „Promotion of European charter for equality of women and men in local life“ / „Promocija Evropske povelje o jednakosti žena i muškaraca na lokalnom nivou“. Projekat je finansiran od Evropske komisije u sklopu IPA programa „Civil Society Facility: Partnership actions-Empowerment of Women“. Projektne aktivnosti realizovale su se tokom 2012. godine u saradnji sa Udruženjem „Fenomena“, kao vodeće organizacije u projektu, i partnerskim organizacijama iz regiona: Centar lokalne demokratije LDA iz Niša, Srbija; Udruženje građana Agencija lokalne demokratije Mostar iz Bosne i Hercegovine; i „The Kvinna till Kvinna Foundation“ iz Štokholma, Švedska i ANIMA – Centar za žensko i mirovno obrazovanje iz Kotora, Crna Gora.

Prva regionalna konferencija u okviru projekta održana je 28. februara 2012. u Kraljevu, tokom koje je potpisan Protokol o saradnji na projektu između lokalnih samouprava: Grada Kraljeva, Gradske opštine Medijana Niš iz Srbije; Grada Mostara iz Bosne i Hercegovine i Opštine Kotor iz Crne Gore i organizacija civilnog društva: Udruženje „Fenomena“ Kraljevo, Srbija, Centar lokalne demokratije LDA Niš, Srbija, „Anima“ Kotor, Crna Gora i Agencija lokalne demokratije Mostar, Bosna i Hercegovina. Na ovoj, kao i drugoj konferenciji koja je održana u Mostaru, učestvovali su i predstavnici državnih mehanizama za rodnu ravnopravnost država učesnica.

Potpisivanje Protokola o saradnji je imalo za cilj da se uspostavi okvir za intenziviranje i proširenje saradnje između pomenutih strana u regionu u pogledu: jačanja međusobnih veza, razmjene iskustava, udruženog obavljanja aktivnosti planiranih ovim projektom (koje su od zajedničkog interesa) i time jačanja uticaja njihovog djelovanja kako bi se ostvarili zajednički ciljevi u oblasti rodne ravnopravnosti u regionu jugoistočne Evrope.

Opština Kotor i NVO ANIMA su se potpisivanjem Protokola o saradnji obavezale da će uložiti potrebne napore da Evropska povelja o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou bude ratifikovana u Opštini Kotor, kao i da će staviti na raspolaganje sve raspoložive resurse lokalne uprave za pripremu i usvajanje lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost.

Lokalni akcioni plan za postizanje rodne ravnopravnosti u Opštini Kotor oslanja se na iskustva i preporuke međunarodnih dokumenata, a donosi se na osnovu Zakona o rodnoj ravnopravnosti (Sl.list CG 46/07) i u saglasnosti je sa Planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori za period 2013-2017g., kao i sa drugim zakonima i strategijama u Crnoj Gori.

Međunarodni pravni okvir za postizanje rodne ravnopravnosti:

Dakle, prije svega treba imati na umu:

- Evropsku povelju o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou:

<http://www.ejednakost.org.rs/kurs/kurs/download/evropskapoveljaorodnojravnapravnosti.pdf>

Međutim, nizom međunarodnih dokumenata, konkretnim normama, preporukama, protokolima i zaljućima međunarodnih konferencija uvedena je obaveza uspostavljanja ravnopravnosti žena i muškaraca. Njima se promovišu principi rodne ravnopravnosti, zabranjuje diskriminacije po osnovu pola, i predviđaju konkretne obaveze u cilju realizacije tih principa.

Dokumenta Ujedinjenih nacija:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)
- Konvencija o političkim pravima žena (1952)
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966)
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW, 1979)
- Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama (1993)
- Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995)
- Univerzalna deklaracija o demokratiji (1997)
- Opcioni protokol uz CEDAW (1999)
- Rezolucija 1325 (2000) Žene, mir i bezbjednost
- Milenijumski razvojni ciljevi (2000).

Dokumenta Savjeta Evrope:

- Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
- Evropska socijalna povelja
- Preporuka R(2003)3 o uravnoteženom učešću muškaraca i žena u javnom i političkom odlučivanju
- Preporuka R(98)14 o integrisanja rodno principa u javnu politiku
- Preporuka R(96)5 o pomirenju radnog i porodičnog života
- Preporuka R(90)4 o neseksističkoj upotrebi jezika
- Preporuka R(2002)5 o zaštiti žena od nasilja
- Preporuka R(2007)17 o standardima i mehanizmima za postizanje rodne ravnopravnosti
- Rezolucija 176 (2004) o uvođenju načela rodne ravnopravnosti na regionalni i lokalni nivo
- Priručnik – rodno budžetiranje praktična implementacija CDEG (2008)15

- Preporuka R1921(2010) - rodno budžetiranje kao sredstvo za očuvanje ženskog zdravlja
- Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (maj 2011), a čija je Crna Gora potpisnica, a koja se nalazi u procesu ratifikacija
-

Dokumenta Evropske unije:

- Amsterdamski ugovor
- Direktiva 75/117/EEZ o primjeni principa jednakog tretmana za žene i muškarce u odnosu na dostupnost zaposlenja, profesionalnu obuku, napredovanje na radnom mjestu (76/2007/EEZ, 79/7/EEZ, 86/378/EEZ)
- Posebnu zaštitu za radnice trudnice, materinstvo i roditeljsko odsustvo utvrđuju sledeće direktive (86/613/EEZ, 92/85/EEZ, 96/34/EEZ)
- Direktiva 76/207/EEZ koja se tiče jednakog tretmana za žene i muškarce u odnosu na pristup zaposlenju, profesionalne obuke, napredovanje na poslu, kao i na uslove rada, poznata kao direktiva jednakog tretmana
- Direktiva 2002/73/EZ koja je dopuna direktive jednakog tretmana i po prvi put jasno definiše seksualno uznemiravanje na radnom mjestu
- Direktiva 2006/54/EZ objedinjuje 6 direktiva i odnosi se na primjenu principa jednakih mogućnosti i jednakog tretmana žena i muškaraca u odnosu na zaposlenje i zanimanje
- Povelja o osnovnim pravima 2000,
- Strategija za ravnopravnost žena i muškaraca 2010 – 2015 (koji predstavlja radni program za rodnu ravnopravnost EK)
- Evropa 2020 – Strategija razvoja

Pravni okvir za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori:

Ustav Crne Gore („Službeni list Crne Gore“ br. 01/07);

Zakon o rodnoj ravnopravnosti (»Službeni list RCG«, br. 46/07);

Zakon o zabrani diskriminacije ("Službeni list Crne Gore", br. 46/2010);

Zakon o zaštitniku ljudskih prava i sloboda ("Službeni list Crne Gore", broj 42/2011);

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici ("Službeni list Crne Gore", br. 46/2010);

Strategija zaštite od nasilja u porodici 2011 – 2015 (jul 2011);

Protokol o postupanju institucija u slučajevima nasilja u porodici (25.11.2012.);

Krivični zakonik („Službeni list RCG“, br. 70/03, 13/04, 47/06, i „Službeni list Crne Gore“, br. 40/08 i 25/10);

Zakon o radu ("Sl. list Crne Gore", br. 49/08 od 15.08.2008, 26/09 od 10.04.2009, 88/09 od 31.12.2009, 26/10 od 07.05.2010, 59/11 od 14.12.2011);

Zakon o zabrani zlostavljanja na radnom mjestu (SL.list CG 30/12)

Zakon o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti ("Službenom listu CG", br. 14/2010);

Zakon o obrazovanju i vaspitanju ("Sl. list RCG", br. 64/02 od 28.11.2002, 31/05 od 18.05.2005, 49/07 od 10.08.2007, "Sl. list Crne Gore", br. 04/08 od 17.01.2008, 21/09 od 20.03.2009, 45/10 od 04.08.2010);

Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Sl. list RCG", br. 39/04 od 09.04.2004, 23/05 od 12.04.2005, 29/05 od 09.05.2005 i "Sl. list Crne Gore", br. 12/07 od 14.12.2007, 13/07 od 18.12.2007, 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011, 14/12 od 07.03.2012);

Zakon o strancima ("Službeni list Crne Gore", broj 82/08 i 72/09);

Porodični zakon („Službeni list RCG“, br. 01/07);

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći ("Službeni list Crne Gore", broj 20/2011);

Zakon o izboru odbornika i poslanika ("Službeni list RCG", br. 4/98, 5/98, 17/98, 14/00, 9/01, 41/02 i 46/02);

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika („Sl. list CG“, br. 46/11);

- Plan za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2008-2012, kao i Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti za period 2013-2017.

<http://www.minmanj.gov.me/files/1219655106.pdf>

- Preporuke CEDAW Komiteta: Crna Gora je u oktobru 2011. godine u UN u Ženevi predstavila svoj inicijalni državni izvještaj CEDAW Komitetu (Komitet za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama). Alternativni izvještaj su prezentirale i predstavnice civilnog sektora, a proces koordinacije, pisanja i odbrane izvještaja u ime civilnog sektora projektno je vodila NVO ANIMA Kotor. Preporuke CEDAW Komiteta Crnoj Gori objavljene su u decembru 2011. godine:

<http://www.minmanj.gov.me/rubrike/CEDAW/109501/Ovdje-mozete-preuzeti-konacne-zakljucke-CEDAW-Komiteta-Ujedinjenih-nacija.html>

Posebno naglašavamo preporuku CEDAW Komiteta značajnu za ovaj akt:

„Komitet izražava zabrinutost zbog ograničenih finansijskih i ljudskih resursa Odjeljenja za rodnu ravnopravnost (ORR) u okviru Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Zapaža se da većina opština još uvijek nema potpisan memorandum o saradnji sa ORR za uspostavljanje lokalnih struktura za rodnu ravnopravnost ili usvojene lokalne akcione planove za rodnu ravnopravnost. Komitet je takođe zabrinut izvještajima da je sprovođenje Zakona o rodnoj ravnopravnosti, kao i nacionalnih i lokalnih planova za rodnu ravnopravnost, sporo i da ženske NVO nisu aktivno uključene u njihovu implementaciju i praćenje primjene.“

„Komitet, podsjećajući na svoje opšte preporuke br. 6 (1988.) i smjernice date u Pekinškoj platformi za akciju o neophodnim uslovima za efektivno funkcionisanje nacionalnih mehanizama, preporučuje da država potpisnica:

a) Dodatno ojača vidljivost ženskih prava podizanjem ORR na najveći nivo u organizacionoj strukturi Ministarstva za ljudska i manjinska prava, i ojača finansijsku i ljudsku podršku za rad ORR da bi osnažilo njegove kapacitete za formulisanje, implementaciju, pružanje savjeta, koordinaciju i praćenje pripreme i primjene zakonske regulative i politika u oblasti rodne ravnopravnosti.

b) Opredijeli adekvatna finansijska sredstva za sve opštine kako bi im omogućila da uspostave sopstvenu strukturu za rodnu ravnopravnost i usvoje i efektivno primijene lokalne planove za postizanje rodne ravnopravnosti;

c) *Ojača saradnju sa ženskim NVO u primjeni i praćenju implementacije Konvencije i Zakona o rodnoj ravnopravnosti i nacionalnih i lokalnih planova za rodnu ravnopravnost i obezbijedi finansiranje za odgovarajuće aktivnosti ovih NVO.*“

- Zakon o rodnoj ravnopravnosti CG: <http://www.minmanj.gov.me/biblioteka/zakoni>
Zakon o rodnoj ravnopravnosti Crne Gore u članu br. 3 definiše aktivnosti lokalne samouprave:

„Državni organi, organi državne uprave i lokalne samouprave, javne ustanove, javna preduzeća i druga pravna lica koja vrše javna ovlašćenja (u daljem tekstu: organi) dužni su da, radi postizanja rodne ravnopravnosti, u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja odluka, kao i preduzimanja aktivnosti iz svoje nadležnosti ocjenjuju i vrednuju uticaj tih odluka i aktivnosti na položaj žena i muškaraca.“

Dakle, u izradi LAPRR 2013/1014 Radna grupa se rukovala zakonskom obavezom (članovi 3 i 19 Zakona o rodnoj ravnopravnosti (»Službeni list RCG«, br. 46/07)) da Opština Kotor u okviru svojih nadležnosti podstiče i ostvaruje rodnu ravnopravnost, odnosno preduzima (pozitivne, podsticajne i programske) mjere i aktivnosti od značaja za ostvarivanje rodne ravnopravnosti u opštini.

U poglavlju Opšte mjere, Zakon u član 11 predviđa:

„Opština, glavni grad i prijestonica (u daljem tekstu: opština) u okviru svojih nadležnosti, podstiču i ostvaruju rodnu ravnopravnost odnosno preduzimaju mjere i aktivnosti od značaja za ostvarivanje rodne ravnopravnosti.“

Zakonom je ustanovljen organ državne uprave nadležan za poslove u vezi ostvarivanja rodne ravnopravnosti, a to je Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava. Zakonom o rodnoj ravnopravnosti su propisani mehanizmi za postizanje rodne ravnopravnosti, a na lokalnom nivou to znači, saglasno članu 23 ovog Zakona, da su organi lokalne samouprave dužni da odrede službenika/cu koji će obavljati poslove koordinatora/ke u vezi pitanja rodne ravnopravnosti iz svoje nadležnosti koji učestvuju u pripremi Plana aktivnosti. U cilju eliminacije diskriminacije po osnovu pola i postizanja rodne ravnopravnosti, Zakonom su utvrđene obaveze državnih organa, organa državne uprave i lokalne samouprave, javnih ustanova, javnih preduzeća i drugih pravnih lica koja vrše javna ovlašćenja. U Zakonu je istaknuta i uloga civilnog sektora i dat značajan prostor za djelovanje nevladinih organizacija u ukupnim aktivnostima na postizanju rodne ravnopravnosti.

II Situaciona analiza

Istraživanje: Položaj žena i muškaraca i aktivnosti lokalne samouprave Opštine Kotor sa stanovišta rodne ravnopravnosti

Istraživanje o položaju žena i muškaraca i aktivnosti lokalne samouprave SO Kotor sa stanovišta rodne ravnopravnosti je sredinom maja započela NVO ANIMA u ime Opštine Kotor, u okviru projekta „Promocija Evropske povelje o ravnopravnosti muškaraca i žena na lokalnom nivou“, a u svrhu identifikovanja polazne osnove za stvaranje lokalnog akcionog plana za postizanje rodne ravnopravnosti.

Na inicijalnom sastanku održanom 4.05.2012. godine sa predstavnicama Opštine i Centra za socijalni rad dogovoreno je da se sva komunikacija sa ispitanicima/ama

obavlja preko Opštine (Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti), te da im se u tu svrhu dostave pripremljeni materijali.

Kontaktirano je ukupno 52 ispitanika/ce sa teritorije opštine Kotor: pojedinačne službe u Opštini, javna preduzeća i ustanove (čiji je osnivač Opština ili država), predškolske, školske, srednjoškolske i visokoobrazovne ustanove, zdravstvene ustanove i nevladine organizacije.

Svi ispitani subjekti dobili su jedan opšti upitnik koji se odnosi na informisanost o rodnoj ravnopravnosti i stereotipima, obaviještenost o obavezama, principima i politikama na lokalnom nivou, kao i akcijama i mjerama koje bi se mogle sprovesti, a neki od njih i dodatne upitnike vezane za njihovo područje rada i konkretne statističke podatke.

Jedino je Fond penzijskog i invalidskog osiguranja dobio isključivo upitnik o zvaničnoj statistici koja bi kroz konkretne podatke ukazivala na položaj žena u našoj opštini u poređenju sa položajem muškaraca istog statusa.

Odgovor na upitnike dao je 31 (59.5%) od ispitanih subjekata od čega: pet nevladinih organizacija, jedna predškolska ustanova, tri osnovne škole, jedna srednja škola, jedna visokoobrazovna ustanova, dvije zdravstvene ustanove, četiri javna preduzeća, Centar za socijalni rad, Zavod za zapošljavanje Kotor, Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, te 11 službi Opštine Kotor.

Cilj istraživanja je bio da se **sagleda položaj žena i muškaraca i procijene aktivnosti lokalne samouprave sa stanovišta rodne ravnopravnosti** (u svrhu identifikovanja polazne osnove za stvaranje lokalnog akcionog plana za postizanje rodne ravnopravnosti).

Napomena: Istraživano je stanje u lokalnoj samoupravi i samo najvažniji statistički podaci. Područje rada i radnih odnosa i dublje ulaženje u socijalnu situaciju žena u Kotoru nije obuhvaćeno ovim istraživanjem jer je njegova svrha tek inicijalno oblikovanje politika, strategija i institucionalnih mehanizama lokalne samouprave – za postizanje rodne ravnopravnosti.

Opšti (sociodemografski – statistički) podaci do kojih smo došli govore da:

- U Kotoru živi 22601 osoba, od čega žene čine preko 52%.
- Više je muškaraca koji nikad nisu bili u braku 36%, a žena 27%.
- Više je muškaraca koji su u braku 57%, žena 51%.
- Više je razvedenih žena (nešto manje od) 6%, muškaraca 3,3%.
- Udovica je 16%, udovaca 3%.
- Samohranih roditelja sa djecom mlađom od 17 godina (sa evidencije lica koja primaju pomoć za materijalno obezbjeđenje porodice) ima 19, od čega je 17 žena – više od 89%.

Podaci o ekonomskom položaju lica u opštini:

- Manje je od 9000 radno aktivnih lica – 39,7%.
- Zapošljena lica su 55% muškarci, a 45% žene.
- Skoro 10000 lica je radno neaktivno – od toga – oko 48% penzionera i lica sa prihodima od imovine, 18% osoba koje studiraju, a domaćica preko 34%. Ovaj

podatak, imajući u vidu nisku stopu aktivnosti generalno, a veći broj žena u opštini, govori da je veća neaktivnost žena, da nisu prisutne na tržištu rada ili da rade na crno.

- Nismo dobile podatke o osobama kojima se uplaćuje penziono osiguranje, pa se postavlja pitanje ekonomske sigurnosti domaćica, odnosno neaktivnih žena, posebno uzimajući u obzir broj udovica i samohranih majki.
- Porodična penzija u Kotoru je tek 72% starosne penzije (359.95 – 259.52€).
- U Kotoru je skoro 1400 nezapošljenih lica, a na evidenciji Zavoda za zapošljavanje je prijavljeno njih 795, od toga je skoro 50% žena, što ukazuje na jednaku zastupljenost lica koja aktivno traže posao.
- Među nezapošljenim osobama sa visokim obrazovanjem na evidenciji Zavoda 70% su žene, a od šest nezapošljenih osoba sa magistraturom – pet su žene (83%).

Obrazovanje:

- U svim obrazovnim ustanovama u Kotoru žene čine većinu nastavnog, administrativnog i pomoćnog osoblja, a direktori svih osnovnih i srednjih škola su muškarci, izuzev Škole za osnovno i srednje muzičko obrazovanje na čijem se čelu nalazi žena. Pomoćnici direktora u Osnovnoj školi „Njegoš“, Osnovnoj školi „Savo Ilić“ kao i u Školi za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matjan“ su žene, a na funkciji direktora i pomoćnika direktora JU „Radost“ Kotor su takođe žene. Žene su na čelu Fakulteta za turizam i hotelijerstvo.

- Obrazovne smjerove u Gimnaziji (Ekonomskoj i Medicinskoj školi) većinom pohađaju djevojčice: 68%, 78%, 89%. Ovaj podatak je sigurno bitno drugačiji u Srednjoj pomorskoj školi, ali od njih nemamo odgovor.

Pomenuti opšti upitnik dao je sljedeće rezultat:

- Žene su prezastupljene, u smislu da je više zapošljenih žena u - NVO, obrazovanju, zdravstvu, javnim ustanovama, Opštini – u prosjeku 70%. Trend da su manje zastupljen pol u javnim preduzećima tipa vodovod ili komunalno, i kod nas je potvrđen – tu je zapošljeno manje od 42% žena. Ovaj podatak treba posmatrati u kontekstu činjenice da je u Kotoru od ukupno zapošljenih - 44% žena. To govori da su u djelatnostima koje donose veće zarade većinom muškarci.
- Prema podacima dobijenim od Opštine – od ukupno 175 zapošljenih – 125 su žene (preko 71%), sedam je sekretarki i jedna direktorka (informacioni centar). Međutim, uvidom u koeficijente, dolazimo do podatka da podzastupljeni pol (muškarci) ima prosječan koeficijent plata 5.71, a žene 5,09 (89,1%).
- Na čelu 19 od 20 mjesnih zajednica su muškarci.
- Samo 13% ispitanih podatke o korisnicima/ama razvrstava po polu.
- Pri kreiranju i sprovođenju programa sa stanovišta rodne ravnopravnosti ne procjenjuje 87% ispitanih.
- Zapošljeni nisu dovoljno upoznati sa principima i politikama rodne ravnopravnosti: 59% djelimično, 17% nedovoljno, bez odgovora i nije im poznato, 24% u potpunosti; 86% zapošljenih nije imalo nikakvu obuku iz oblasti rodne ravnopravnosti.
- 90% ispitanih nije nikad sprovodilo analize sa stanovišta rodne statistike, afirmativne akcije za poboljšanje položaja žene, niti bilo kakve druge antidiskriminatorne mjere.

- 93% ispitanih je nikako, nedovoljno ili samo djelimično upoznato sa Evropskom poveljom o ravnopravnosti muškaraca i žena na lokalnom nivou. Ispitanici koji su odговорили da su u potpunosti upoznati ne spadaju u one koji su u prethodnim pitanjima odговорили da su prolazili ili sprovodili obuke ili bilo kakve afirmativne akcije za poboljšanje položaja žene.
- Na pitanje u kojoj oblasti u lokalnoj samoupravi je najizraženija rodna neravnopravnost: 62% je bilo bez odgovora, nije im bilo poznato ili nisu imali saznanje; 21% smatra da je nema, oko 7% smatra da je rodna neravnopravnost najvidljivija u politici. *Primjer:* „Žene su prisutne u lokalnim samoupravama, ali one najčešće nisu rodno osviještene, pa je problem neravnopravnosti i neuvažavanja principa rodne ravnopravnosti generalno prisutan u institucijama“ – potvrđuje tek 3,4%; ili: „Žene koje rade puno radno vrijeme i imaju djecu u lošijem su položaju u odnosu na muškarce u istoj poziciji, oni su tu u povoljnijem položaju“ – 3,4%.
- Na pitanje: „Na koji način mislite da možete doprinjeti unapređenju rodne ravnopravnosti i poboljšanju položaja žena kroz vaše aktivnosti?“ – bez odgovora je 73% upitnika što interpretiramo kao nezainteresovanost i neprepoznavanje rodne neravnopravnosti kao sistemske pojave.

Tumačenje podataka dobijenih istraživanjem

Tumačeni su isključivo podaci dobijeni istraživanjem, pa je tačnost donijetih zaključaka uslovljena preciznošću odgovora.

Pri donošenju opštih zaključaka u obzir je uzeta brzina ili sporost odgovora, preciznost u davanju tražene informacije, otpor prema temi, način odgovaranja, neodgovaranje, nedostupnost informacija. Posmatran je jezik kojim su ispitanici odgovarali kako bi se utvrdio nivo upotrebe rodno osjetljivog jezika.

Primjeri:

Fond PIO: Zatraženi su osnov i visina penzija kao i poređenje primanja po istom osnovu kod muškaraca u našoj opštini, kao i podaci o redovnosti uplata doprinosa za radno aktivna muška i ženska lica na području naše opštine. Kotorski PIO nas je obavijestio da je za ova pitanja nadležan republički Fond PIO, a od njih su dobijeni samo najosnovniji podaci o visini prosječnih penzija, nerazvrstanih po polu, uz obrazloženje da „druge podatke nisu u mogućnosti dostaviti“ – ne i zašto, te „da dobijene podatke možemo koristiti samo za traženu namjenu“.

S druge strane, iz **Centra za socijalni rad**, partnerka u istraživanju Marijana Lazarević bila je blagovremena u dostavljanju odgovora, kao i u preciznosti i nedvosmislenosti odgovora.

Takođe, u **Opštini** Stanko Tomičić je u okviru odgovora Opštine dostavio iscrpnu, preciznu i sveobuhvatnu statistiku vezanu prije svega za sportske klubove i obrazovanje u našoj opštini, razvrstanu po polu.

Najosnovnije podatke bilo je potrebno tražiti i više puta, elementarni upitnici sa pitanjima vezanim za institucionalni okvir odgovoreni su u drugom krugu krajem jula, kad je dobijen i spisak zapošljenih, po sistematizaciji, polu i samo sa koeficijentima (ne i primanjima). Do trenutka pisanja ove analize nije dobijen odgovor vezan za odlučivanje u javnim preduzećima: sastav i polna struktura UO, NO, drugih savjetodavnih tijela, a

nismo obaviješteni ni o vršiocima dužnosti direktora i eventualnim zamjenicima ili zamjenicama.

Zaključci sprovedenog istraživanja:

1. ne postoji informisanost o temi i prisutna je pogrešna interpretacija osnovnih pojmova koji se tiču rodne ravnopravnosti;
2. nema aktivnosti i mjera kojima bi se postiglo poboljšanje položaja žena;
3. ne postoji institucionalni okvir – služba ili službenik/ca u obavezi da radi na pomenutom poslu;
4. nema sveobuhvatne i potpune evidencije o socijalnom statusu žena u opštini, i
5. podaci koji se tiču rodne ravnopravnosti nisu dostupni.

III Plan akcije

Lokalna uprava ima vitalnu ulogu u svakodnevnom životu građana i građanki i značajan uticaj na žene koje čine većinu populacije. Grad koji uzima u obzir potrebe svojih stanovnika/ca, kao i jednake mogućnosti žena i muškaraca, mora da ima zadovoljene elementarne uslove za postizanje ravnopravnosti. Ovim akcionim planom želimo da krenemo od temelja i uspostavimo lokalni institucionalni mehanizam, rodnu statistiku i rodno budžetiranje, koji su osnov za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou.

Na problemu rodne ravnopravnosti u opštini Kotor potrebno je raditi što je moguće obuhvatnije i dugoročnije, pokušati identifikovati sistemske nedostatke i učiniti problem vidljivim i mjerljivim, a samim tim i rješivim.

Opšti cilj je unapređenje položaja žena i muškaraca u opštini Kotor i sprovođenje principa rodne ravnopravnosti u svim segmentima života.

Tim koji je je radio na izradi LAP-a imenovan je na osnovu člana 11. Zakona o rodnoj ravnopravnosti, člana 57. Zakona o lokalnoj samoupravi i članova 50. i 53. Statuta Opštine Kotor, i Rješenja potpisanog od strane gradonačelnice.

Komisiju za izradu LAP-a za postizanje rodne ravnopravnosti u opštini Kotor čine:

- Aleksandra Kovačević, NVO ANIMA-predsjednica komisije
- Madalena Jovanović, Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti
- Katica Brkanović, Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti
- Anita Kovačević, NVO ANIMA
- Tatjana Rajić, NVO EXPEDITIO
- Marijana Lazarević, Centar za socijalni rad Kotor
- Violeta Petrović, Zavod za zapošljavanje Kotor

- Tatjana Crepulja, NVO Centar za komunikaciju - Kotor
- Anka Perović, Sekretarijat za opštu upravu
- Branka Todorović, Stručna služba predsjednice Opštine

Opština Kotor usvajanjem ovog Plana pokazuje namjeru da će dati punu podršku kreiranju politika za postizanje ravnopravnosti muškaraca i žena i obezbijediti njihovo budžetiranje.

Prepoznajući da su finansijska sredstva neophodna za sprovođenje, praćenje i evaluaciju rodni politika, ovaj Plan predviđa i formiranje tima za podnošenje predloga projekata u cilju realizacije rodni budžetiranja u Opštini Kotor.

Specifični ciljevi LAP-a:

1. Formiranje radne grupe za sprovođenje usvojenog LAP-a

1. Cilj: Sistematizacijom radnih mjesta Opštine Kotor predvidjeti radno mjesto za osobu koja će se baviti poslovima rodne ravnopravnosti u Opštini Kotor/ ili zapošljenoj osobi u Opštini Kotor dodijeliti i poslove rodne ravnopravnosti uz već postojeće radne obaveze kao dopunu sistematizovanog radnog mjesta

1.1 Izmjena i dopuna sistematizacije/sistematizovanje poslova Savjetnika/ce za Rodnu ravnopravnost

Odgovornost za realizaciju: Služba Gradonačelnice i Služba Glavnog administratora,

Rok: prvi kvartal 2013

Budžet: Sredstva nijesu potrebna,

Indikatori uspjeha: Sistematizovano mjesto / sprovođenje procedure za imenovanje zapošljene-og Savjetnika-ce za poslove rodne ravnopravnosti u Opštini Kotor.

1.2 Odabir kandidata-kinje u skladu sa ANNEXOM 1

Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za opštu upravu

Rok: Do kraja drugog mjeseca od usvajanja LAP-a,

Budžet: Sredstva nijesu potrebna,

Indikatori uspjeha: Raspisan konkurs za prijem kandidata-kinje / dodijljeni poslovi Savjetnika-ce za rodnu ravnopravnost u skladu sa ANNEXOM 1.

1.3 Obezbijedeno finansiranje radnog mjesta i imenovanje Savjetnika-ce za poslove rodne ravnopravnosti u Opštini Kotor

Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za opštu upravu

Rok: Početak drugog kvartala

Budžet: Sredstva za zaradu zaposleno/e obezbijedena

Indikatori uspjeha: Otvoreno i popunjeno radno mjesto/ Imenovan-a Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost

1.4 Organizacija press konferencije kojom će se predstaviti Savjetnik-ca za poslove rodne ravnopravnosti u Opštini Kotor i objaviti početak realizacije LAP-a

Odgovornost za realizaciju: Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost,

Rok: 10 dana nakon početka rada Savjetnika-ce za rodnu ravnopravnost,

Budžet: 150 € iz budžeta Opštine Kotor za organizaciju koktela,

Indikatori uspjeha: Press clipping.

1.5 Obezbjeđivanje prostora i uslova za rad Savjetnika-ce za rodnu ravnopravnost (prostorija, sto, stolica, kompjuter, telefon, internet, štampač).

Odgovornost za realizaciju: Gradonačelnica (prema Statutu Opštine član 50, stav 29), Sekretar Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti, šef Službe zajedničkih poslova,

Rok: Najkasnije 7 dana nakon početka rada Savjetnice-ka za rodnu ravnopravnost,

Budžet: Iz postojećih resursa Opštine Kotor ili 1000€ za opremanje iz budžeta Opštine,

Indikatori uspjeha: Opremljena kancelarija.

2. Cilj: Izmjene pravnih akata Opštine Kotor u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i Evropskom poveljom o ravnopravnost i žena i muškaraca na lokalnom nivou

2.1 Savjetnik-ca za poslove rodne ravnopravnosti u Opštini Kotor priprema u saradnji sa Odjeljenjem za rodnu ravnopravnost prijedlog za izmjenu i/ili donošenje svih potrebnih pravnih akata kako bi se uskladili sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i EU poveljom, te izvršile obaveze iz potpisanih Memoranduma o saradnji,

Odgovornost za realizaciju: Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost,

Rok: drugi kvartalu 2013,

Budžet: Sredstva nijesu potrebna,

Indikatori uspjeha: Pripremljeni nacrti Odluka o RR, izvršene izmjene i dopune drugih akata

2.2 Sastanak sa Savjetom (Komisijom) za rodnu ravnopravnost i Odborom za statut i propise u cilju izmjene opštinskih akata i usklađivanja sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti Crne Gore i EU poveljom.

Odgovornost za realizaciju snosi : Skupštinska služba, Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost,

Rok: treći kvartal 2013,

Budžet: Troškovi (20 €) za osvježenje na sastanku iz budžeta Opštine Kotor,

Indikatori uspjeha: Zapisnik sa zaključcima sa sastanka Odbora za statut i propise SO Kotor, Savjetom za RR.

2.3 Usklađivanje akata Opštine Kotor sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti Crne Gore i EU poveljom prema preporukama Odjeljenja.

Odgovornost za realizaciju: Odbor za statut i propise Skupštine opštine Kotor,

Rok: Do kraja 2013

Budžet:

Indikatori uspjeha: Službeni list Crne Gore– Opštinski propisi i sajt Opštine Kotor.

3. Cilj: Dosljedna primjena člana 14, stav 1. Zakona o rodnoj ravnopravnosti Crne Gore na teritoriji opštine Kotor:¹

Na većini institucionalnih adresa kojima smo se u opštini Kotor obratile za podatke nije postojao minimum rodne statistike i iz tog razloga nismo mogle imati sveobuhvatne rezultate i pravu sliku stanja na terenu. Rodna statistika tj. podaci razvrstani po polu u institucijama su osnov za pokretanje aktivnosti i balansiranje ravnopravnosti u svim segmentima društvenog života na nivou grada.

3.1. Formiranje Radna grupa za sprovođenje LAP-a

Odgovornost za realizaciju: Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost i Predsjednica Opštine Kotor,

Rok: Na sjednici na kojoj se usvaja LAP

Budžet:

Indikator uspjeha postignutih aktivnosti: Rješenje gradonačelnice o obrazovanju Radne grupe za sprovođenje LAP-a.

3.2. Organizacija 4 sastanka članova Radne grupe za LAP i ostalih zainteresovanih predstavnika/ca političkih partija, javnih i privatnih preduzeća i institucija koji rade i djeluju na teritoriji opštine Kotor. Na sastancima će se utvrditi metodologija za prikupljanje rodno senzitivnih podataka na teritoriji opštine Kotor prema prioritetima iz PAPRR-a (Plana za postizanje rodne ravnopravnosti 2013-16)

Odgovornost za realizaciju snosi : Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost

Rok: kvartalno,

Budžet: 100 € za osvježenje za sastanke; iz budžeta Opštine Kotor

Indikator uspjeha postignutih aktivnosti: 4 zapisnika sa zaključcima savjeta za LAP kojim se utvrđuje metodologija za prikupljanje baze rodno senzitivnih podataka na teritoriji opštine Kotor (u pisanoj formi)

3.3 Prikupljanje podataka i kreiranje sveobuhvatne baze podataka o položaju žena i muškaraca po prioritetima PAPPRA 2013-2016

Odgovornost za realizaciju: Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost

Rok: Kontinuirana aktivnost od trenutka formiranja Savjeta za LAP.

Budžet:

Indikator uspjeha postignutih aktivnosti: Broj poslatih zahtjeva; broj odgovora na zahtjeve; formirana baza prikupljenih podataka.

3.4. Monitoring uspješnosti ostvarivanja Cilja 3. LAP-a kao obaveza Savjetnika-ce za rodnu ravnopravnost da podnosi polugodišnji izvještaj Skupštini Opštine Kotor i isti dostavi lokalnim radio servisima.

Odgovornost za realizaciju: Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost i Radni tim za LAP

Rok: Kontinuirana aktivnost

¹ Iz člana 14 Zakona o rodnoj ravnopravnosti: „statistički podaci i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u organima, privrednim društvima i drugim pravnim licima, kao i kod preduzetnika/ca moraju biti iskazani po polnoj pripadnosti“.

Budžet:

Indikator uspjeha postignutih aktivnosti: Polugodišnji izvještaj o dosljednoj primjeni člana 14 stav 1. Zakona o rodnoj ravnopravnosti Crne Gore na teritoriji opštine Kotor i članci na sajtovima lokalnih radio servisa

4. Cilj: Pripremljen predlog Odluke o budžetu Opštine Kotor za 2016 god. uz primjenu rodnog budžetiranja

U primjeni politika ravnopravnosti, uzimanje u obzir potreba žena je ključno u pripremi budžeta lokalne vlasti. Ovo sredstvo je definisano kao rodno budžetiranje, a njegovi osnovni zahtjevi su:

- balansirano prisustvo žena u odboru za gradski budžet, kako bi se omogućilo da se čuje glas žena;
- uspostavljanje procedure konsultacije kako bi se sa ženama razgovaralo o njihovim potrebama;
- analiziranje i planiranje nivoa troškova po rodu pri određivanju budžeta;
- uspostavljanje i primjena sistema praćenja, kontrole i evaluacije rodnog budžetiranja;
- objavljivanje budžetskih rashoda po rodu.

Opšte preporuke:²

• **organizovati niz edukativnih skupova (najefektnija je forma jednodnevne radionice) sa ciljem informisanja, ali i podizanja svijesti o značaju rodnog budžeta.**

Ciljna grupa: Savjet za LAP; zapošljeni/e u lokalnim državnim službama, poreskoj upravi, odbornici/e, novinari/ke lokalnih i nacionalnih medija, političari/ke i slično.

• **U istu svrhu poželjno je i dizajnirati i štampati Priručnik o rodnom budžetiranju koji bi, koristeći jednostavnu terminologiju, na jasan način definisao osnovne pojmove, ali i neophodne aktivnosti vezane za budžet, zatim alatke za njegovo orodnjavanje, naročito u fazi planiranja.**

Ciljna grupa: Savjet za LAP; zapošljeni/e u lokalnim i državnim službama, poreskoj upravi, odbornici/e, novinari/ke lokalnih i nacionalnih medija, političari/ke.

• **Javne rasprave o lokalnom budžetu, sa akcentom na davanje rodne dimenzije svakoj mogućoj budžetskoj liniji, kako bi se podigao nivo znanja, ali i motivisanost za veće i aktivnije učešće građana/ki na javnim raspravama na ovu (ali i druge teme), sa čime bi se postigla najmanje dva rezultata: podizanje rodne svijesti i motivisanje građana/ki da uzmu direktno učešće u procesu donošenja odluka, što ovaj nivo pristupa Crne Gore Evropskoj Uniji nedvosmisleno zahtijeva.**

4.1 Identifikovanje indikatora o položaju žena i muškaraca na teritoriji opštine Kotor iz perspektive rodnog budžetiranja na osnovu prikupljenih rodno osjetljivih podataka

Odgovornost za realizaciju: Savjet za LAP i Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost

Rok: Kontinuirana aktivnost od sedmog mjeseca od preuzimanja dužnosti Savjetnice-ka za rodnu ravnopravnost

² Predlog preporuka za aktivnost 4.2

Budžet:

Indikator uspjeha postignutih aktivnosti: Identifikovani indikatori (prvi izvještaj SO mora imati identifikovan prvi set indikatora)

4.2 Planiranje mjera i aktivnosti lokalnih politika za unaprijeđenje rodne ravnopravnosti poštujući prioritetne oblasti PAPPRA 2013-2016

Odgovornost za realizaciju: Savjet za LAP i Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost

Rok: Kontinuirani proces počev od prvog izvještaja podnešenog SO Kotor; krajnji do početka i tokom planiranja rodnog budžeta u trećoj godini od početka primjene LAP-a.

Budžet:

Indikator uspjeha postignutih aktivnosti: Urađen: Predlog mjera i aktivnosti uz primjenu principa rodnog budžetiranja za Sekretarijat za lokalne prihode, budžet i finansije.

4.3 Tokom planiranja budžeta Opštine Kotor za 2016. održati najmanje 3 sastanka na kojima će se razmatrati budžetiranje aktivnosti plana za unaprijeđenje rodne ravnopravnosti i stvaranje jednakih mogućnosti za muškarce i žene.

Odgovornost za realizaciju: Savjet za LAP, Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost, Sekretarijat za lokalne prihode, budžet i finansije

Rok: Posljednja (treća) godina planiranog perioda za sprovođenje LAP-a u periodu donošenja budžeta za narednu godinu.

Budžet: 1000 € - honorar za eksternu savjetnicu-ka.

Indikator uspjeha postignutih aktivnosti: U Predlogu odluke o budžetu Opštine Kotor za 2016. godinu se primjenjuju principi rodnog budžetiranja

5. Cilj: Prikupljanje sredstava za jačanje kapaciteta Opštine Kotor za sprovođenje politika, aktivnosti i monitoringa u cilju unapređenja položaja muškaraca i žena.

5.1. Formiranje tima za podnošenje predloga projekata u cilju realizacije opštih preporuka rodnog budžetiranja.

Odgovornost za realizaciju: Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost

Rok: Druga godina realizacije LAP-a

Budžet:

Indikator uspjeha postignutih aktivnosti: Formiran tim za podnošenje predloga projekta.

5.2 Praćenje objava konkursa IPA i EU i drugih fondova i organizacija rada tima za podnošenje predloga projekta.

Odgovornost za realizaciju: Savjetnik-ca za rodnu ravnopravnost, tim za pisanje projekata

Rok: Kontinuirana aktivnost od druge godine LAP-a

Budžet:

Indikator uspjeha postignutih aktivnosti: Spisak objavljenih konkursa -Evidencija predatih i odobrenih projekata.